

Avstyckning av tomter vid Ljungbyholm

Arkeologisk förundersökning
Kölby 9:3 och 9:1, Ljungby socken, Kalmar kommun, Småland

Kenneth Alexandersson

KALMAR LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2009:14

Avstyckning av tomter vid Ljungbyholm

Arkeologisk förundersökning

Kölby 9:3 och 9:1, Ljungby socken, Kalmar kommun, Småland

Författare	Kenneth Alexandersson
Copyright	Kalmar läns museum
Redaktion	Per Lekberg, Seija Nyberg
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Abstract

Keywords: Early Neolithic, Ljungbyholm, Thin-butted axe, Stone Age, Kalmar County, SE Sweden.

In October 2008 Kalmar county Museum performed an archaeological excavation at Ljungbyholm, some 15 kilometres southwest of Kalmar. Before the research two archaeological sites were known in the investigation area. On a historical map dated 1693 a small farmstead is situated in the area (raä 79:1). A field survey in 1980 showed an occurrence of scattered flint in the plough soil, which suggests a presence of Stone Age activities (raä 286:1).

The archaeological excavation showed a sparsely distribution of artefacts and archaeological features in the area. In the southern part of the area a thin-butted ground stone axe, dated to the early Neolithic, was found in the plough soil. Kalmar County museum recommended no further archaeological research in the investigation area.

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsbild	9
Tidigare undersökningar i närområdet	11
Undersökningsresultat	12
Lämningar ur ett kulturhistoriskt perspektiv	14
Tekniska och administrativa uppgifter	15
Referenser	16
Bilagor	17

Karta över Kalmar län med undersökningsområdet markerad.

Sammanfattning

I början av oktober månad 2008 genomförde Kalmar läns museum en arkeologisk förundersökning inom fastigheterna Kölby 9:1 och Kölby 9:3. Inom ytan återfinns två sedan tidigare registrerade lämningar, en boplats (raä 286:1) och en plats med uppgift om äldre bebyggelselämning (raä 79:1). Vid undersökningen framkom ett sparsamt material med anläggningar och slaget

stenmaterial. Lämningarna framkom glest spridda över framförallt den norra delen av ytan. Inom ett mer låglänt parti i den södra delen av området framkom en tunnackig bergartsyxa. Yxan tillvaratogs i grästorven i samband med schaktningen. De sparsamma lämningarna gjorde att inga vidare arkeologiska arbeten förordades.

Inledning

Under tre dagar i början av oktober 2008 genomförde Kalmar läns museum en arkeologisk förundersökning på fastigheterna Kölby 9:1 och 9:3. Arbetet föranledes av att Kalmar kommun skulle göra ändringar i detaljplanen över området. Inom det aktuella området fanns två

sedan tidigare registrerade lämningar; uppgift om bebyggelselämning (raä 79:1) och förhistorisk boplats (raä 328:1). Den arkeologiska förundersökningen genomfördes med hjälp av maskindragna sökschakt.

Topografi och fornlämningsbild

Kustslätten i södra Möre får sin karaktär från den underliggande kambrosiluriska sandstenen. Landskapet är lätt kuperat och karakteriseras genom frånvaron av sjöar. Ett undantag utgörs av det nu utdikade våtmarksområdet Mören, strax sydväst om Ljungbyholm. Det moderna landskapet är kraftigt påverkat av jordbruket och domineras av öppen åkermark, vilken bryts av mindre impediment och skogspartier. Genom landskapet löper ofta skogsbevuxna rullstensåsar, t ex Ljungbyåsen. Åsarna har kommit att fungera som refuger där de förhistoriska lämningarna är mer välbevarade.

Det aktuella undersökningsområdet ligger i östra kanten av Ljungbyholm, strax norr om Ljungbyån på en höjd av 11-15,5 möh. Undersökningsområdets lägsta nivåer motsvaras av littorinatransgressionens högsta nivå. Vid övergången mellan senmesolitikum och tidigneolitikum mynnade Ljungbyån i Kalmarsund via en vik, strax sydväst om Ljungby kyrka. De underliggande sedimenten i området domineras inom de högre partierna av ursvallad morän medan de mer finkorniga fraktionerna återfinns inom de lägre partierna.

I Ljungby och Hossmo socknar kan man se en kontinuitet i landskapsutnyttjandet som sträcker sig från tidigmesolitikum in i modern tid. Under mitten av 1980-talet genomförde Kalmar läns museum, i samarbete med hem-

bygdsföreningarna, en lösfyndsinventering i södra Möre, då ett stort antal lokaler nyregistrerades (Westergren 1988). Från Ljungby och Hossmo socknar finns i dagsläget ett drygt 50-tal registrerade boplatser av stenålderskaraktär.

De äldsta fynden i området kommer från undersökningar som genomfördes vid Binga i samband med omläggningen av väg E22 genom södra Möre. Fynden utgjordes av två breda lancettmikroliter och en bred mikrostickel (Alexandersson 2001:116, Gustafsson m fl 2000:32).

I närheten av undersökningsområdet finns rikliga lämningar från både tidig- och mellan-neolitikum. Vid Kvarngärdet, strax öster om undersökningsområdet, återfinns en av de fyndrika åmynningsboplatser man återfinns vid laguner och åmynningar längs Kalmarsundskusten från perioden senmesolitikum/tidigneolitikum. Vid Kvarngärdet har det tillvaratagits ett rikligt lösfynds-material med bl a yxor (raä 279:1). Ytterligare några hundra meter åt öster vid gränsen mot Hossmo socken återfinns en mellanneolitisk boplatser (raä 18:1) som undersöktes 1969 varvid ett stort fyndmaterial tillvaratogs. Keramikmaterialet pekar entydigt på gropkeramisk tid (Bondesson 1969, Hagberg 1979:40f, Petersson 2001:168ff).

Bild 1. Undersökningsområdets förhållande till strandlinjen ca 5000 BC. Svart streckad linje markerar strandlinjen ca 8500 BC.

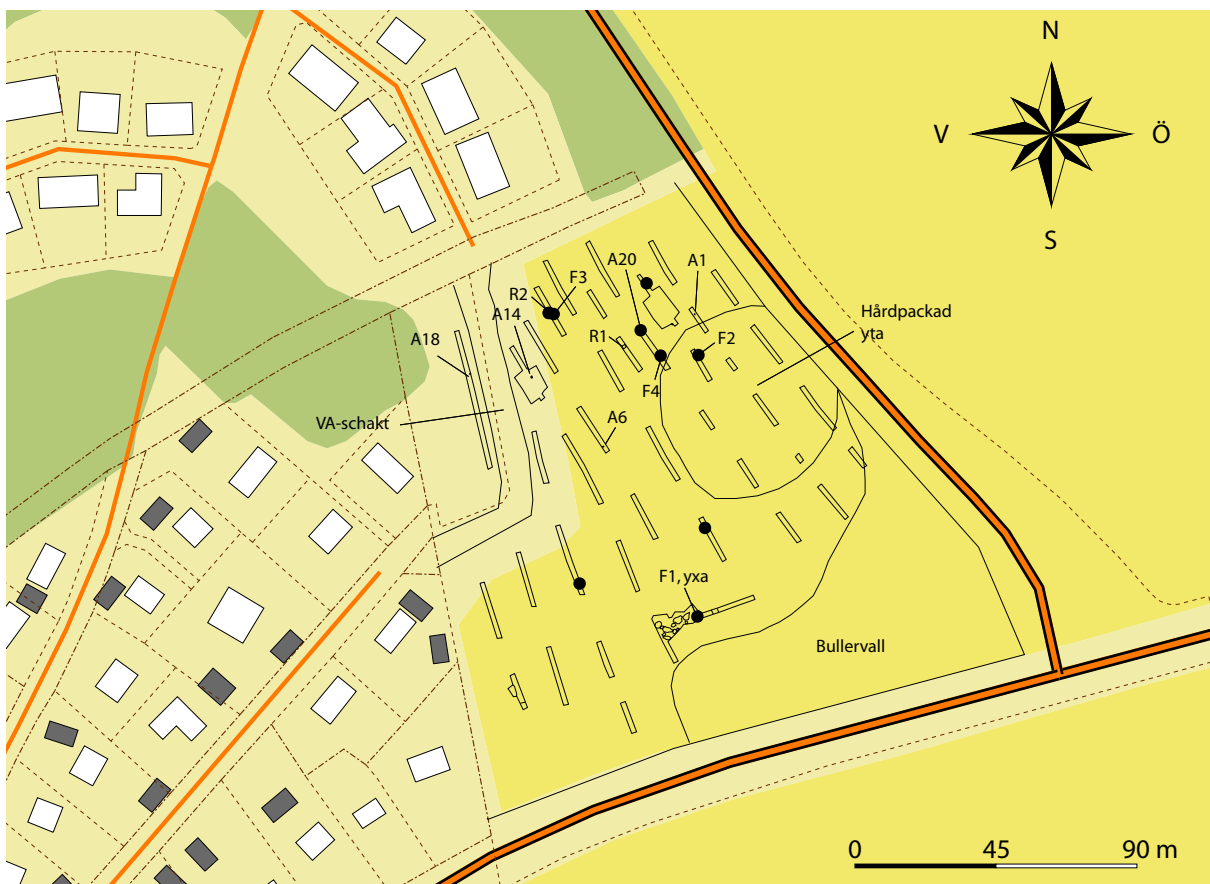

Bild 2. Förundersökningsområdet med schakt, anläggningar, fynd och m² rutor markerade. På planritningen redovisas endast de recenta anläggningar som framkom i området med den tunnackiga yxan.

Tidigare undersökningar i närområdet

Inom närområdet finns en rad lokaler som blivit föremål för arkeologiska undersökningar. Under åren 1992 och 1993 genomfördes en arkeologisk för- och slutundersökning inför nydragning av vägen mellan Ljungbyholm och Trekanten. Det undersökta området ligger omedelbart öster om den nu aktuella ytan. Vid undersökningen framkom 16 anläggningar och ett drygt 50-tal fynd av keramik och slaget stenmaterial. Vid undersökningen ¹⁴C-daterades två anläggningar (ugn/härd) till vikingatid/tidig medeltid. Vid undersökningen framkom en tvärpil i samband med en mindre ytinventering i åkern strax öster undersökningen. Vid förundersökningen kom även två fyndtomma schakt att dras inom det nu ak-

tuella förundersökningsområdet. Det gjordes även en antikvarisk kontroll i samband med att bullervallen anlades inom den nu aktuella ytan, söder om raä 328, inom ytan fanns en härd (Sarnäs 1994).

Strax sydost om det nu aktuella förundersökningsområdet återfinns två lokaler, raä 280:1 och raä 329:1. Inom raä 280:1 drogs 1973 ett ledningsschakt varvid ett flertal anläggningar kunde noteras, bl a fyra härdar (Holgersson 1973). Genom lokalen raä 329:1 drogs ett ledningsschakt. Vid schaktkontrollen kunde det konstateras att det fanns ett relativt välbevarat kulturlager som innehöll flintavslag och en spånspilspets (Rajala 1987).

Undersökningsresultat

Den aktuella förundersökningsytan är totalt ca 30 000 m² stor. Alven i de topografiskt högre belägna delarna av undersökningsområdet utgörs av ursvallad morän. Inom de lägre partierna av området domineras de underliggande sedimenten av sorterade siltiga jordarter.

Vid undersökningen drogs sammanlagt 750 löpmeter över ytan, fördelade på 41 schakt. Inom förundersökningsområdet breddades schakten på tre ställen och mindre ytor om ca 50 m² avbanades. Inom förundersökningsområdet återfinns två ytor dit inga schakt förlades. En av ytorna motsvaras av den yta som blev terrängmodulerad i samband med att väggen mot trekanten byggdes. I samband med detta gjordes en antikvarisk kontroll (se sarnäs 1994:7), varför det inte ansågs nödvändigt att schakta inom denna yta. Vidare löpte det en gångstig genom den västra delen av området där det tidigare grävts ner en VA-ledning. Centralt i den östra delen av området fanns en yta som blivit använd som upplagsplats i samband med nedläggningen av färskvattenledningen mellan Vassmolösa och Kalmar. Detta hade medfört att marken blivit kraftigt hårdpackad vilket gjorde att sökschaktningen försvårades.

På avmätningsskartan från 1693 över Kölby gårds ägor finns ett mindre torp inritat sydväst om gården. En rektifiering av kartan gentemot

1949 ekonomiska karta visar att torpet förmodligen legat inom förundersökningsområdet. Vid förundersökningen gick det inte att identifiera några lämningar efter torpet. Däremot kunde ett flertal lämningar från historisk tid konstateras i de schakt som drogs på lägre nivåer strax norr om den terrängmodellerade ytan. Det framkom ett flertal runda mörkfärgningar som i färg bröt av mot de i övrigt orörda sedimenten. I ett flertal av mörkfärgningarna fanns ett inslag av större stenar, vilket väckte en misstanke om att färgningarna skulle kunna vara brunnsrester. Två av anläggningarna undersöktes och snittades med maskin, varvid det konstateras att de hade ett mycket begränsat djup 20-25 cm. I området framkom också rester efter en kraftigt grundad mur med tegelrester. I det äldre kartmaterialet finns inget som skulle kunna förklara lämningen. Det finns troligen ingen koppling till det ovan nämnda torpet. Ytterligare recenta lämningar kunde ses i områdets sydvästra hörn där ett område med rödbränd lera och tegelkross konstaterades.

Vid schaktning inom områdets högre belägna partier framkom ett mindre antal anläggningar av förhistorisk karaktär. Det gick inte att se någon struktur i anläggningarnas spridning utan de förekom relativt jämt fördelade över områdets norra del.

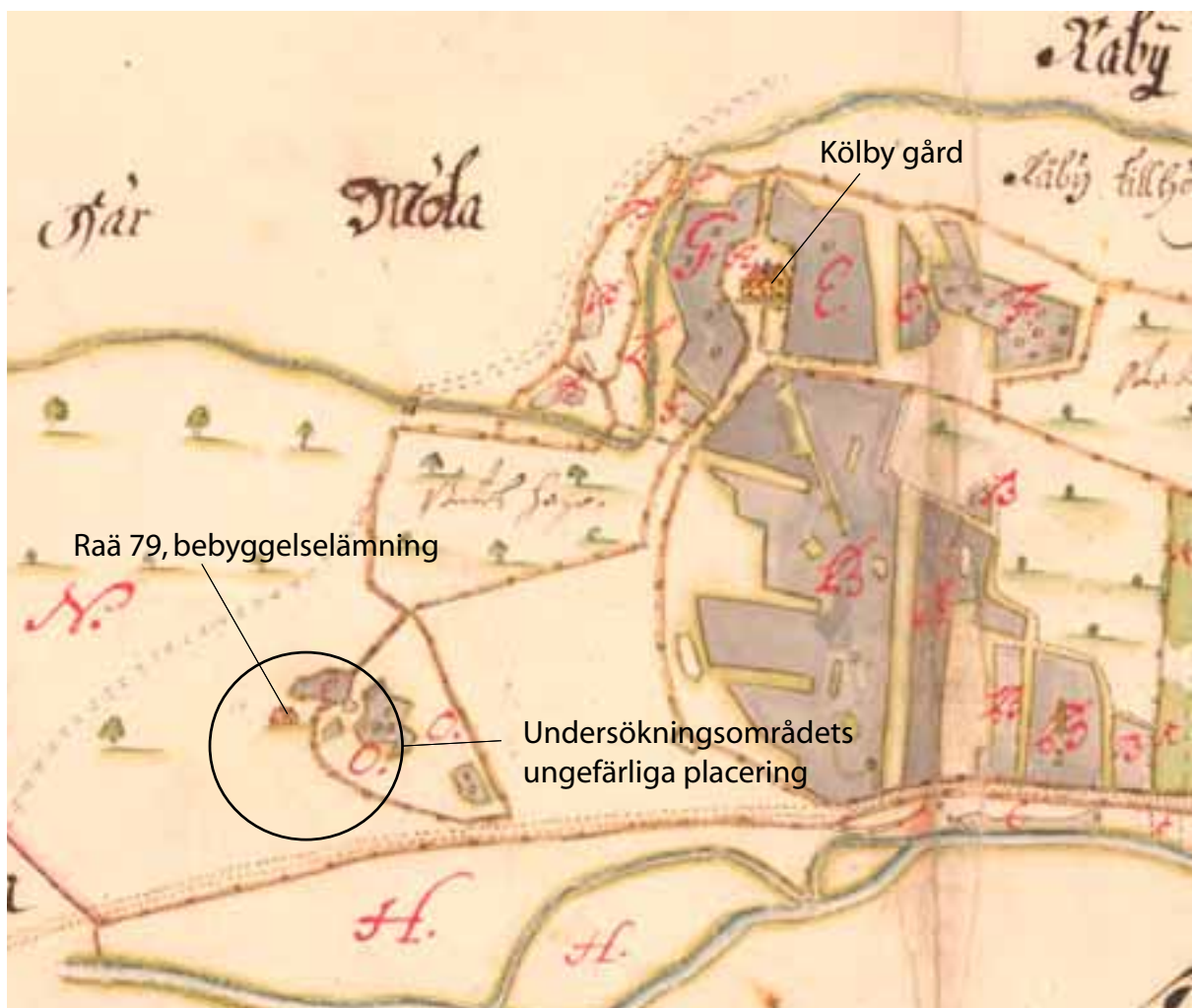

Bild 3. Ett utdrag ur 1693 år avmätinskarta över Kølby gårds ägor. Den bebyggelsehistoriska lämning som finns med i Riksantikvarieämbetets register (Raä 79:1) stämmer väl överens med den som redovisas på kartan.

Fynd

Inom förundersökningsområdet påträffades även ett fyndmaterial som uteslutande utgjordes av slaget stenmaterial. Av de påträffade fynden tillvaratogs fyra; en tunnackig bergartsyx i basalt, en liten avslagsskrapa i se-

nonflinta, ett retuscherat avslag i porfyr och ett retuscherat avslag i kristianstadsflinta. De resterande bitarna, vilka utgjordes av anonyma avslag i senon-/daniensflinta och kristianstadsflinta, återdeponerades på platsen.

Lämningar ur ett kulturhistoriskt perspektiv

Förekomsten av anläggningar och fynd visar att det förekommit aktiviteter på platsen under förhistorisk tid. Lokalens läge är intressant med dess närhet till den stora senmesolitiska/tidigneolitiska boplatser på Kvarngärdet. Fyndet av den tunnackiga bergartsyxan visar att aktiviteterna åtminstone till viss del sammanfaller i tid med Kvarngärdet. Antagandet om att lokalerna är samtida stärks också genom den tvärpil som tillvaratogs vid den angränsande undersökningen i början av 1990-talet. Ser man till de stora och fyndrika lokalerna i Söder Möre kan man notera att de ofta kringgärdas av en rad mindre "satellitlokaler" vilka utmärker sig genom en förekomst av t ex tvärpilar (Alexandersson 2001:25).

De recenta lämningar som påträffade kunde inte automatiskt kopplas till det torp som finns med på avmätningsskattan från 1693. I flera av de recenta anläggningarna återfanns tegel eller lera. På Kølbygårds ägor har det tidigare legat ett tegelbruk. Platsen för tegelbruket är känt och återfinns i närheten av gården, norr

om förundersökningsområdet. Det är troligt att den lera och tegel som noterades vid förundersökningen utgör kasserat material som utnyttjats som fyllnadsmaterial. Det är också möjligt att de nedgrävningar som återfanns inom de leriga partierna utgör provgröpar för att identifiera nya platser där det var möjligt att utvinna lera.

Åtgärdsförslag

De förhistoriska lämningar i form av anläggningar och fyndmaterial som framkom vid förundersökningen återfanns glesst spridda inom området. Det gick inte att se någon tolkningsbar struktur. Fyndet av yxan i de lägre partierna av området är visserligen intressant men då den framkom i matjorden går det inte att närmare precisera dess ursprungliga kontext.

Kalmar läns museum är av den åsikt att det inte krävs några vidare antikvariska åtgärder inom området.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-5226-08

Kalmar läns museums dnr: 33-377-08

Uv objnr: 08/33

Uppdragsgivare: Kalmar kommun, Peter Wennberg, Box 611,
391 26 Kalmar

Landskap: Småland

Kommun: Kalmar

Socken: Ljungby

Fastighet: Kölby 9:3, 9:1

Fornlämningsnr: Raä 328:1

Ek. karta: 4G 5e Ljungby

X koordinat: 6278910

Y koordinat: 1523090

M ö h: 10-15 möh

Fältarbetstid: 2008.10.01 – 2008.10.07

Antal arbetsdagar: 3

Maskintid: 32

Personal: Kenneth Alexandersson, Ludvig Pappmehl-Dufay

Du nr: Du nr:119

Fynd nr: KLM 44236:1-4

Fynd: Fynden förvaras, i väntan på fyndfördelning, i Kalmar läns museums magasin under sitt KLM-nummer. Fynden finns registrerade dels i databas och dels i manuellt lappkortsystem efter socken. Alla fynd som är tillräckligt stora är signerade.

Dokumentation: All dokumentation förvaras på KLM.

Inmätning: Inmätningar är genomförda med Geodimeter totalstation eller GPS. Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem RT90 2,5 gon V.

Referenser

- Alexandersson, K. 2001. Möre i centrum. Mesolitikum i sydöstra Kalmar län. *Möre historien om ett småland*. E22-projektet Kalmar läns museum. Red Magnusson G.
- Bondesson, T. 1969. *Rapport angående fornlämningsområde å Kölby 8:1, Ljungby sn, Småland*. Kalmar läns museum.
- Hagberg, U-E. 1979. Den förhistoriska kalmarbygden. Ur *Kalmar stads historia 1*. red Hammarström, I.
- Holgersson, K. 1973. *Rapport angående antikvarisk kontroll vid avschaktning för avloppsledning å Kölby 8:1, Stolpagärdet, Ljungby sn, Småland*. Kalmar läns museum.
- Petersson, M. 2001. Keramiska in- och uttryck. *Möre historien om ett småland*. E22-projektet Kalmar läns museum. Red Magnusson G.
- Sarnäs, P. 1994. *Fornlämning nr 328, Kölby 9:3, Ljungby sn, Kalmar kn, Småland. Arkeologisk förundersökning och undersökning*. Kalmar läns museum rapport 1994:13.
- Westergren, E. 1988. Kalmarbyggden fick en ”ny” stenålder. Ur *populär arkeologi*. Årgång 6, nr 1.

Bilagor

Bilaga I. Fyndlista

Fyndlista

KLM 44236:1-4

SM, Ljungby sn

Kölby 9:3, 9:1

Fornl nr: 328

Arkeologisk förundersökning

F nr	Ruta	fynd	Material	Sakord	Typ	Ant	Vikt(g)
1	F1		Basalt	Yxa	Tunnackig yxa	1	321,
2	F2		Porfyr	Skrapa	Avslagsskrapa	1	77,2
3	F3		Sydsandinavisk flinta	Skrapa	Avslagsskrapa	1	3,2
4	F4		Kristianstadsflinta	Avslag med retusch		1	2,6

Adress

Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon

0480-45 13 00

Fax

0480-45 13 65

E-post

info@kalmarlansmuseum.se